

Лекція 13 АВТОМОБІЛЬНЕ ПРАВО

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.
3. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 р.
4. Закон України «Про дорожній рух» від 16 липня 1993 р.
5. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року, (із змінами і доповненнями).
6. Указ Президента України від 20.05.2004 року № 570/2004 «Про заходи щодо посилення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом».
7. Статут автомобільного транспорту, введений в дію Постановою Ради Міністрів УРСР від 27 червня 1969 року № 40.
8. Правила дорожнього руху, затверджені Постановою КМ України № 1306 від 10 жовтня 2001 р.
9. Наказ Міністерства транспорту України № 363 від 14.10.97 року «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» .
10. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту затверджені Постановою КМ України від 18 лютого 1997 р. № 176.
11. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів: Наказ МВС від 04.08.2018 № 656
12. Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні (Наказ Міністерства транспорту України від 14.10.97 року № 363).

Державне управління автомобільним транспортом і правове регулювання дорожнього руху

Автомобільний транспорт виконує значну частку пасажирських і вантажних перевезень у країні. Так, обсяг автомобільних перевезень вантажів перевищує аналогічний показник залізничного транспорту у 4,5-5 разів, а обсяг перевезень пасажирів - у 5-6 разів. У нашій країні автобусами перевозиться практично стільки ж пасажирів, скільки всіма іншими видами транспорту (тролейбусним, трамвайним, залізничним, метрополітенем, таксомоторним легковим, морським, річковим, авіаційним), разом узятими.

Автомобільний транспорт виявляється найбільш надійним, швидким і рентабельним при здійсненні вантажних перевезень на короткі відстані (у середньому близько 20 км) «від дверей - до дверей».

Загальна довжина доріг із твердим покриттям у нашій країні перевищує чверть мільйона кілометрів. Проте, автомобільні дороги України не відповідають європейським стандартам за багатьма показниками. Так, явно не вистачає доріг 1 категорії з багаторядним рухом на високих швидкостях.

Територіально Україна знаходиться на перехресті транспортних коридорів, що з'єднують країни Південно-Східної і Північно-Західної Європи, що дає підстави передбачати значне підвищення ролі автотранспорту у майбутньому.

Транспортне законодавство, яке регулює автомобільний транспорт, оперує такими основними поняттями, як «автомобільний транспорт», «дорожній рух», «склад автомобільного транспорту».

Автомобільний транспорт - це підгалузь транспорту, яка покликана задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в автомобільних перевезеннях. Його утворюють перевізники, автостанції, автовокзали, виконавці ремонту і технічного обслуговування автомобільних транспортних засобів, вантажні термінали (автопорти), вантажні автомобільні станції та контейнерні пункти.

Наступним важливим явищем, що безпосередньо пов'язане з автомобільним транспортом, є категорія дорожнього руху, яка в свою чергу виражає відносини з приводу використання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів або інших місць, призначених для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів. Категорія дорожнього руху є частиною такого явища, як автомобільний транспорт, виходячи з чого ми будемо узагальнювати ці категорії і будемо вести мову про «автомобільний транспорт».

Склад автомобільного транспорту:

- автомобільний транспорт загального користування (перевізники, автостанції, автовокзали, виконавці ремонту і технічного обслуговування автомобільних транспортних засобів, вантажні термінали (автопорти), вантажні автомобільні станції та контейнерні пункти, автомобільні транспортні засоби);

- відомчий автомобільний транспорт (автомобільні транспортні засоби суб'єктів підприємницької діяльності, установ та організацій, що використовуються ними тільки для власних потреб);

- індивідуальний автомобільний транспорт (автомобільні транспортні засоби фізичних осіб, що використовуються ними тільки для власних потреб, відносяться до індивідуального автомобільного транспорту).

В юридичній літературі застосовується поняття «автотранспортне право», яке тлумачиться як підгалузь транспортного права, предметом якого є правові відносини, що виникають з приводу здійснення автомобільних перевезень.

Джерела автотранспортного права характеризуються деякою кодифікованістю та певним впорядкуванням. Основні джерела - Закон України «Про транспорт», Закони «Про автомобільний транспорт» та «Про дорожній рух»; підзаконні акти досить різноманітні і відображають специфіку транспортного права як спеціальної галузі з великою часткою адміністрування.

Основним завданням державного регулювання діяльності автомобільного транспорту є формування ринку його послуг шляхом

реалізації єдиної економічної, інвестиційної, науково-технічної та соціальної політики (Закон України « Про автомобільний транспорт»).

До системи державних органів управління автомобільним транспортом необхідно віднести Верховну Раду України, Кабінет міністрів України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Державний департамент автомобільного транспорту, Державну службу автомобільних доріг України, органи державної влади на місцях та органи місцевого самоврядування в частині реалізації компетенції в сфері управління транспортом.

Міністерство транспорту України є центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту і забезпечує проведення державної політики на автомобільному транспорті, службу міжнародних автомобільних перевезень та урядовий орган державного управління на автомобільному транспорті - Департамент автомобільного транспорту України.

Департамент автомобільного транспорту України організовує контроль за виконанням законодавства про автомобільний транспорт та підготовку пропозицій щодо його вдосконалення, у встановленому порядку бере участь у здійсненні стандартизації та сертифікації, ліцензування перевезень, формує пропозиції щодо тарифної політики, відповідно до законодавства забезпечує захист прав споживачів послуг автомобільного транспорту загального користування.

Державна служба автомобільних доріг України є центральним органом виконавчої влади після ліквідації Української державної корпорації по будівництву, ремонту та утриманню автомобільних доріг (Указ Президента № 1056/2001 від 08.11.01 року «Про заходи щодо підвищення ефективності управління дорожнім господарством України»).

Місцеві державні адміністрації організовують та контролюють автомобільні перевезення відповідно до законодавства. Функції територіального органу виконавчої влади в галузі транспорту в місті Києві здійснює відповідний структурний підрозділ Київської міської державної адміністрації - Управління транспорту КМДА, в інших регіонах - відповідні галузеві підрозділи - відділи і управління.

Суб'єктами правовідносин на автомобільному транспорті є широке коло юридичних та фізичних осіб, які забезпечують транспортне обслуговування, споживають транспортні послуги, створюють умови для здійснення дорожнього руху. Їх правовий статус має дві складові: одна пов'язана з наданням транспортних послуг (регулюється Законом України «Про автомобільний транспорт», Закон № 2344-III від 05.04.01 року), а інша - із участю в дорожньому русі (регулюється Законом України «Про дорожній рух», Закон № 3353-XII від 30.06.93 року).

Основні учасники дорожнього руху - володільці автотранспортних засобів. Використання автотранспортних засобів має певні особливості, враховуючи те, що вони є джерелами підвищеної небезпеки. У зв'язку з цим до автомобільного транспорту висувається ціла низка вимог безпеки для захисту інтересів інших учасників руху.

Заходи безпеки на автомобільному транспорті полягають у встановленні:

- системи стандартизації і сертифікації транспортних засобів;
- ліцензування транспортних засобів;
- реєстрації транспортних засобів;
- технічного огляду транспортних засобів;
- державного контролю на автомобільному транспорті.

Система стандартизації на автомобільному транспорті спрямована на реалізацію єдиної технічної політики, захист інтересів споживачів і держави (ст. 8 Закону України «Про автомобільний транспорт»).

Сертифікація товарів, робіт, послуг на автомобільному транспорті загального користування здійснюється з метою:

- запобігання реалізації товарів, робіт, послуг, небезпечних для життя, здоров'я людей та майна осіб і довкілля;
- сприяння споживачам у свідомому виборі товарів, робіт, послуг;
- створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності, які належать до автомобільного транспорту загального користування, у міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві.

Порядок проведення сертифікації товарів, робіт, послуг на автомобільному транспорті визначає Кабінет Міністрів України.

Надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування підлягає ліцензуванню відповідно до закону (Закон України «Про автомобільний транспорт», Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»). Ліцензування на автомобільному транспорті загального користування спрямоване на визначення початкових і поточних умов надання послуг із перевезень, а також найважливіших параметрів обслуговування споживачів (ст. 8 Закону України «Про транспорт», ст. 9 Закону України «Про автомобільний транспорт»).

Іншим важливим заходом гарантування безпеки на транспорті є державний контроль на автомобільному транспорті, який здійснюють Державний департамент автомобільного транспорту, його територіальні органи, у тому числі служба міжнародних автомобільних перевезень, а також інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до закону (ДАІ, управління транспорту тощо). Державний контроль забезпечується системою реєстрації та технічного огляду транспорту.

Згідно зі ст. 34 Закону України «Про дорожній рух» державній реєстрації та обліку підлягають призначені для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування автомобілі, автобуси, самохідні машини, сконструйовані на шасі автомобілів, мотоцикли всіх типів, марок і моделей, причепа, напівпричепа та мотоколяски. Державна реєстрація і облік здійснюються органами Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України, а їх порядок встановлено Кабінетом Міністрів України (Постанова Кабінету міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 «Про затвердження Правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також

самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок»).

Усі інші механічні транспортні засоби підлягають відомчій реєстрації та обліку, порядок яких установлюється в ст. 34 Закону України «Про дорожній рух» (Закон України № 3353-ХІІ від 30.06.93 року «Про дорожній рух»).

Власники транспортних засобів зобов'язані зареєструвати належні їм транспортні засоби протягом десяти діб після їх придбання, одержання або виникнення обставин, що потребують внесення змін у реєстраційні документи.

За рішенням місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування може провадитися реєстрація мопедів, велосипедів і гужових візків (саней).

Експлуатація незареєстрованих транспортних засобів, а також транспортних засобів без державних номерних знаків встановленого зразка забороняється. У разі експлуатації такого транспортного засобу він може бути примусово вилучений. Власнику транспортного засобу в цьому випадку повертається його вартість із врахуванням технічного стану і строку експлуатації.

Механічні транспортні засоби, що беруть участь у дорожньому русі, а також причепа (напівпричепа) підлягають обов'язковому державному технічному оглядові в порядку, встановленому Кабінетом міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 141 «Про затвердження Правил проведення державного технічного огляду автомобілів, автобусів, мототранспорту та причепів»). Механічні транспортні засоби, що не пройшли обов'язковий черговий технічний огляд, до подальшої експлуатації не допускаються (ст. 35 Закону України «Про дорожній рух»).

Автомобільне паливо та мастильні матеріали повинні відповідати встановленим законодавством вимогам і супроводжуватися сертифікатом відповідності цим вимогам. Реалізація автомобільного палива та мастильних матеріалів здійснюється лише у відведених для цього місцях у встановленому порядку.

Законодавець висуває спеціальні вимоги до водіїв транспортних засобів і персоналу автомобільного транспорту взагалі (ст. 19 Закону України «Про автомобільний транспорт»). Водії транспортних засобів зобов'язані відповідати вимогам щодо допуску до керування транспортними засобами (ст. 15 Закону України «Про дорожній рух»).

Право на керування транспортними засобами підтверджується відповідним посвідченням. На території України діють національні і міжнародні посвідчення на право керування транспортними засобами, що відповідають Конвенції про дорожній рух. Порядок видачі цих посвідчень установлюється Кабінетом Міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 8 травня 1993 р. № 3402 «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами»).

Водій може бути позбавлений права на керування транспортним засобом внаслідок погіршення стану здоров'я, якщо воно перешкоджає безпечному керуванню транспортним засобом, а також за невиконання встановлених обов'язків у передбачених законодавством випадках.

Щодо персоналу автомобільного транспорту загального користування встановлені додаткові вимоги, зокрема:

наявність необхідного рівня професійної кваліфікації;

забезпечення якісного надання послуг автомобільного транспорту загального користування.

Підприємства автомобільного транспорту загального користування повинні також забезпечити належну організацію праці та контролю за роботою водіїв автомобілів. Контроль за роботою водіїв автомобілів повинен забезпечувати безпечне виконання водіями транспортної роботи і включає організацію перевірок режимів їх праці і відпочинку, а також виконання водіями вимог законодавства.

Договір перевезення вантажів, пасажирів і багажу автотранспортом

Основні засади діяльності підприємств транспорту визначені Законом України «Про транспорт», де встановлено, що надання транспортних послуг здійснюється на підставі договорів, державних контрактів, державного замовлення. Відносини з перевезення автомобільним транспортом регулюються загальними положеннями про договір перевезення Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Законом України «Про автомобільний транспорт», Статутом автомобільного транспорту та правилами здійснення окремих видів перевезень.

Законодавчо в Україні визначено такі види договорів перевезення автомобільним транспортом: договір перевезення пасажирів; договір перевезення багажу; договір перевезення вантажу; договір перевезення пошти; договір перевезення по прямому та змішаному сполученню; договір перевезення в міжнародному сполученні.

У свою чергу кожен із названих договорів має свої підвиди. Договір перевезення пасажирів поділяється на договір автобусного перевезення, договір перевезення таксі, договір вантажопасажирського перевезення.

Договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом укладається між перевізником та пасажиром у письмовій формі (пасажирський квиток, договір, квитанція тощо).

Істотними умовами договору є:

найменування та місцезнаходження перевізника;

вид, маршрут перевезення, вартість перевезення та час відправлення і прибуття до пункту призначення.

Договір про перевезення пасажирів автомобільним транспортом загального користування вважається укладеним із моменту придбання пасажиром квитка на право проїзду (є консенсуальним), а для осіб, які користуються правом пільгового проїзду, при туристичних перевезеннях, перевезеннях на замовлення - з моменту посадки в автобус (є реальним). Цей

договір діє до моменту висадки пасажирів у пункті призначення. Договір перевезення пасажирів на таксі набуває чинності з моменту посадки пасажирів (є реальним).

Пасажир може відмовитися від договору про його перевезення та одержати компенсацію вартості проїзду у встановленому порядку. Дія договору про перевезення пасажирів автомобільним транспортом може бути припинена за ініціативою пасажирського перевізника чи водія автомобільного транспортного засобу, якщо пасажир порушує вимоги закону та правила здійснення перевезень (перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, порушує громадський порядок, пред'являє заборонений до перевезення багаж або багаж, який за габаритами не відповідає встановленим нормам).

За договором автомобільного перевезення пасажир має такі права:

одержувати від перевізника (водія) на зупинках автобусних маршрутів загального користування, автостанціях та автовокзалах інформацію про послуги автомобільного транспорту загального користування;

безоплатно провозити з собою на автобусних маршрутах загального користування одну дитину дошкільного віку без надання їй окремого місця;

безоплатно перевозити з собою на автобусних маршрутах загального користування ручну поклажу, а також користуватися іншими правами відповідно до законодавства про захист прав споживачів і правил перевезень.

За договором автомобільного перевезення пасажир зобов'язаний:

мати при собі квиток на проїзд, на перевезення багажу, а за наявності права пільгового проїзду - відповідне посвідчення;

виконувати вимоги правил користування автомобільним транспортом.

У свою чергу згідно зі ст. 54 Закону України «Про автомобільний транспорт» пасажирський перевізник має право:

відмінити рейси своїх автомобільних транспортних засобів за обставин, які він не міг передбачити і яким не міг запобігти, повернувши пасажирів коштом, сплаченим ними за перевезення;

обмежувати або припинити перевезення у разі стихійного лиха, епідемії, епізоотії або іншої надзвичайної ситуації;

зазначати у багажній квитанції стан багажу, що має зовнішні пошкодження, або відмовитись від його перевезення у разі заперечення пасажирів щодо такого зазначення.

Пасажирський перевізник зобов'язаний:

забезпечувати дотримання персоналом вимог законодавства про автомобільний транспорт;

мати паспорт маршруту для здійснення перевезень;

забезпечувати проведення медичного огляду водіїв;

забезпечувати водія схемою маршруту та розкладом руху;

утримувати автомобільні транспортні засоби у належному технічному та санітарному стані, забезпечувати їх своєчасне подання для посадки пасажирів та відправлення;

забезпечувати проїзд пасажирів до пункту призначення за маршрутом без додаткових витрат у разі припинення поїздки через технічну несправність автомобільного транспортного засобу.

Іншим поширеним договором у сфері транспортних послуг є договір перевезення вантажу.

Договір перевезення вантажів буває двох видів - договір перевезення у прямому та договір перевезення у змішаному сполученні. Договір перевезення в прямому сполученні передбачає, що перевезення вантажу здійснюються одним автомобільним транспортним засобом без перевантаження на інший. У договорі перевезення у змішаному сполученні перевезення вантажу здійснюються кількома видами транспорту.

У договорі перевезення вантажу при здійсненні перевезення виникають допоміжні операції, які законодавець виділяє окремо:

- завантаження та розвантаження автомобільних транспортних засобів;
- перевантаження вантажів на інший вид транспорту чи транспортний засіб;

- сортування, пакування, обмірювання та маркування вантажу;
- накопичення, формування або дроблення партій вантажу;
- зберігання вантажу;
- транспортно-експедиційні послуги.

Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом затверджуються Мінтрансом України (Наказ Мінтрансу України № 363 від 14.10.97 року «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні»).

Окреме місце займає договір про пряме змішане сполучення при перевезенні вантажів автомобільним транспортом, коли автомобільне перевезення здійснюється разом з іншими видами транспорту. Взаємовідносини перевізників у процесі перевезення вантажів за єдиним документом різними видами транспорту визначаються законодавством відповідних галузей транспорту та укладеними відповідно до нього договорами між перевізниками.

Згідно зі ст. 61 Закону України «Про автомобільний транспорт» встановлена письмова форма договору перевезення вантажу автомобільним транспортом (договір, накладна, квитанція тощо). Відносини щодо перевезення вантажу також врегульовано Наказом Мінтрансу України «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» № 363 від 14.10.97 року.

Істотними умовами договору є:

- найменування та місцезнаходження сторін;
- найменування і кількість вантажу, його пакування;
- умови та термін перевезення;
- місце та час навантаження і розвантаження;
- вартість перевезення.

Сторонами договору є замовник і виконавець. Замовник за договором про перевезення вантажу автомобільним транспортом загального

користування має право отримати компенсацію згідно із законодавством за пошкодження або псування вантажу, часткову чи повну його втрату або несвоєчасність доставки.

Замовник зобов'язаний:

забезпечити своєчасне та повне оформлення документів на перевезення вантажу;

утримувати власні під'їзні шляхи до вантажних пунктів, вантажні майданчики, рампи тощо у стані, що відповідає вимогам законодавства з питань охорони праці, техніки безпеки та безпеки руху;

здійснювати вантажні операції, закріплення, накриття, ув'язування та пломбування вантажу, зняття кріплень і покриттів та очищення автомобільного транспортного засобу від залишків вантажу;

забезпечувати вимоги законодавства з питань охорони праці і техніки безпеки при вантажних операціях.

Вантажний перевізник (виконавець) має право:

відмовитися від приймання вантажу для перевезення, якщо замовником не підготовлено вантаж чи необхідні документи або внесені без попереднього узгодження з ним зміни до реквізитів цих документів;

відмовитися від перевезення вантажу, якщо замовник подає до перевезень вантаж, не обумовлений договором про перевезення, пакування вантажу не відповідає встановленим законодавством вимогам, ушкоджена тара або нечітким є відтиск пломби тощо;

одержувати відшкодування від замовника, якщо автомобільний транспортний засіб був пошкоджений під час вантажних робіт або під час перевезення вантажу з вини замовника.

При цьому вантажний перевізник зобов'язаний:

при укладанні договору про перевезення вантажу автомобільним транспортом передбачати встановлені законодавством умови праці та відпочинку для персоналу перевізника;

забезпечити виконання умов договору про перевезення вантажу автомобільним транспортом у межах, визначених законодавством та цим договором;

забезпечити збереження вантажу, прийнятого до перевезення, до передачі вантажовласнику (уповноваженій ним особі) у пункті призначення;

відшкодувати замовнику збитки за пошкодження або псування вантажу, часткову чи повну його втрату, а також збитки, завдані внаслідок несвоєчасної доставки вантажу.

Іншим договором перевезення, який має спеціальне регулювання, є договір перевезення пошти. Особливість цього договору проявляється в спеціальному суб'єктному складі - відправником і одержувачем пошти є підприємство зв'язку. Умови здійснення перевезень пошти врегульовано сумісним Наказом Мінтрансу України та Мінзв'язку України «Про затвердження Правил перевезення пошти автомобільним транспортом» №32/76 від 12.03.97 року.

Невиконання або неналежне виконання зобов'язань, що випливають з договору перевезення автомобільним транспортом, передбачає майнову відповідальність сторін (автотранспортних підприємств, відправників і одержувачів вантажів та інших користувачів).

За шкоду, заподіяну під час перевезення багажу чи вантажу, перевізник несе наступну відповідальність:

у разі втрати або нестачі багажу чи вантажу - в розмірі вартості багажу чи вантажу, який втрачено або якого не вистачає;

у разі пошкодження (псування) багажу чи вантажу - в розмірі суми, на яку зменшилася вартість багажу чи вантажу;

у разі втрати багажу чи вантажу, зданого для перевезення з оголошенням його цінності, - в розмірі оголошеної цінності багажу чи вантажу.

Якщо внаслідок пошкодження (псування) багажу чи вантажу його якість змінилася настільки, що він не може бути використаний за прямим призначенням, пасажир має право відмовитися від багажу, а вантажовідправник (вантажодержувач) - від вантажу і вимагати відшкодування завданих збитків.

Якщо багаж чи вантаж, за втрату або нестачу якого перевізник сплатив відповідне відшкодування, буде згодом знайдено, пасажир має право вимагати видачі йому цього багажу, а вантажовідправник (вантажодержувач) - цього вантажу з урахованням відшкодованих збитків.

Вартість багажу чи вантажу визначається, виходячи з ціни, зазначеної в товарному чеку, товарно-транспортній накладній або передбаченої в договорі про перевезення, а в разі відсутності цих документів - виходячи із середньої вартості такого самого товару в місці та на час видачі багажу чи вантажу згідно з договором перевезення багажу чи вантажу автомобільним транспортом. За втрату, нестачу або пошкодження (псування) багажу чи вантажу під час міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобіль-

ним транспортом перевізник несе відповідальність згідно з міжнародними договорами України.

За прострочення доставки вантажу до пункту призначення перевізник несе перед вантажовідправником (вантажодержувачем) відповідальність згідно з умовами договору про перевезення вантажу автомобільним транспортом.

Перевізник звільняється від відповідальності за шкоду, заподіяну під час перевезення багажу чи вантажу, якщо доведе, що вона настала внаслідок обставин, не залежних від нього. Ці положення закріплені в законодавстві і деталізовані в правилах здійснення перевезень.

Претензії до перевізника, відправника й одержувача вантажів і порядок вирішення спорів

Автомобільний транспорт як галузь транспортного права має спеціальні правила щодо заявлення претензій та вирішення спорів. Правове регулювання цих питань здійснюється цивільним, господарським законодавством, Законом України «Про автомобільний транспорт», Статутом автомобільного транспорту, Наказом Міністерства транспорту України № 363 від 14.10.97

року «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» та окремими правилами перевезень.

Законодавство встановлює спеціальні вимоги щодо способів фіксації обставин, що можуть служити підставою для матеріальної відповідальності автотранспортних підприємств або організацій, вантажовідправників, вантажоодержувачів при автомобільних перевезеннях та при перевезенні пасажирів. Такі обставини підтверджуються записами в товарно-транспортних документах, а в разі розбіжності між автотранспортним підприємством або організацією і вантажовідправником (вантажоодержувачем) - підтверджуються актами встановленої форми.

Перелік обставин, що підлягають засвідченню записами в товарно-транспортних документах, форми актів і порядок їх складання встановлюються п.15 Наказу Міністерства транспорту України № 363 від 14.10.97 року «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» .

До пред'явлення позову вантажовідправником або вантажоодержувачем автотранспортному підприємству або організації обов'язкове пред'явлення претензій до них.

При перевезеннях вантажів автомобільним транспортом право на пред'явлення автотранспортному підприємству або організації претензії, а у відповідних випадках позовів у порядку, встановленому Правилами, має:

- а) вантажовідправник або вантажоодержувач - при втраті вантажу;
- б) вантажоодержувач - при недостачі, псуванні або пошкодженні вантажу;
- в) вантажоодержувач - при прострочці в доставці вантажу.

Претензії, що випливають із перевезення вантажів, пред'являються автотранспортному підприємству або організації, що видали вантаж, а в разі повної втрати вантажу - автотранспортному підприємству або організації, які прийняли вантаж до перевезення.

Претензії, що випливають із перевезення пасажирів або багажу, можуть бути пред'явлені автотранспортному підприємству або організації пункту відправлення або призначення на розсуд заявника претензії.

Претензії, що випливають із перевезення вантажу в прямому змішаному сполученні, пред'являються:

- а) автотранспортному підприємству або організації, якщо кінцевим пунктом є вантажна автостанція;
- б) іншому відповідному транспортному органу, якщо кінцевим пунктом перевезення є станція залізниці, порт (пристань) або аеропорт.

Згідно з п. 16.4, п. 16.5 Наказу Міністерства транспорту України № 363 від 14.10.97 року «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» право на пред'явлення претензій вантажовідправником або вантажоодержувачем може бути передане юридичній або фізичній особі за довіреністю. Передача права на пред'явлення претензії засвідчується написом на товарно-транспортній накладній про його переуступку.

До претензійної заяви повинні бути додані документи, що підтверджують претензію. До претензії відносно втрати, недостачі, псування або пошкодження вантажу, крім документів, що підтверджують право на пред'явлення претензії, повинен бути доданий документ, який засвідчив би кількість і вартість відправленого вантажу.

Згідно зі ст. 315 Господарського кодексу України до пред'явлення перевізникові позову, що випливає з договору перевезення вантажу, обов'язковим є пред'явлення йому претензії. Претензії можуть пред'являтися протягом шести місяців, а претензії щодо сплати штрафів і премій - протягом сорока п'яти днів.

Перевізник зобов'язаний розглянути заявлену претензію і повідомити заявника про задоволення чи відхилення її протягом трьох місяців, а щодо претензії з перевезення у прямому змішаному сполученні - протягом шести місяців. Претензії щодо сплати штрафу або премії мають бути розглянуті протягом сорока п'яти днів.

При частковому задоволенні чи відхиленні претензії автотранспортне підприємство або організація, вантажовідправник або вантажоодержувач у повідомленні про це повинні вказати мотиви прийнятого рішення і повернути заявнику додані до претензії документи. У разі задоволення претензії у повній сумі подані до заяви документи не повертаються.

Якщо претензію відхилено або відповідь на неї не одержано в строк, заявник має право звернутися до суду протягом шести місяців із дня одержання відповіді або закінчення строку, встановленого для відповіді.

Позови вантажовідправників і вантажоодержувачів автотранспортному підприємству або організації можуть бути пред'явлені тільки у випадках повного або часткового відмовлення автотранспортного підприємства або організації задовольнити претензію або недержання від них відповіді протягом встановлених строків.

Для пред'явлення перевізником позовів до вантажовідправників та вантажоодержувачів встановлюється шестимісячний строк. Щодо спорів, пов'язаних з міждержавними перевезеннями вантажів, порядок пред'явлення позовів та строки позовної давності встановлюються транспортними кодексами чи статутами або міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Право на подання позову у зв'язку із завданням ушкодження здоров'ю пасажирів зберігається протягом трьох років.

Право на подання позову у зв'язку з повною або частковою втратою багажу чи його пошкодженням зберігається протягом одного року.

Строк давності відраховується з дня прибуття транспортного засобу до пункту призначення пасажирів або у разі неприбуття з дня, коли він повинен був прибути туди.

Подання претензії у письмовій формі призупиняє перебіг строку давності до того дня, доки перевізник у письмовій формі повідомить про незадоволення претензії, додавши до неї відповідні документи. У разі

часткового визнання поданої претензії перебіг строку давності поновлюється лише стосовно тієї частини претензії, яка залишається предметом спору.